עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"א מהל' גירושין הל' יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' א:
סו ב מיי' פכ"ו מהלכות מלוה הל' ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף יד:
סז ג מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' כד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף ז:
סח ד מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעי' ד:
ה מיי' שם הל' כג:
סט ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
ע ז מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף יד:
עא ח (מיי' שם הל' יג) טוש"ע שם סעי' יא:
עב ט מיי' שם פ"ג הל' יג סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכט סעיף א:

◆

גליון הש"ס

מתני' שייר מקצת הגט וכתבו. עיין סוטה דף יז ע"ב תד"ה כתבה:

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה בראש הדף או מן הצד: (ב) שם ועד אחד יוני כשר כתב:

◆

ודלמא בשמא דאבוה חתים לא שביק איניש שמיה וחתים שמא דאבוה ודילמא סימנא שוייה דהא רב צייר כוורא רבי חנינא חרותא רב חסדא סמ"ך רב הושעיא ע"ן רבה בר רב הונא צייר מכותא לא חציף איניש לשויי לשמא דאבוה סימנא וליתכשר האי בשני עדים עברים וליתכשר האי בשני עדים יונים דתנן גט שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברית כשר וכ"ת כיון דמופלג בשני שיטין לא והאמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר הא תני זעירי שניהן כשרין ותנא דידן דלמא גונדלית חתים וכולהו אחד הוא דחתימי: עד אחד עברי ועד אחד יוני: וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יוני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יוני דהא תנן עד אחד עברי ועד אחד יוני כשר הא תני זעירי שניהם כשרים ותנא דידן דלמא גונדלית חתים ותלתא אחד וחד אחד: **מתני'** ○ שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר חתמו עדים בראש הדף (א) מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין סופו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקרין עמו כשר ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקרין בסופו כשר גט שכתבו עברית ועדיו יוונית יוונית ועדיו עברי' עד אחד עברי ועד אחד יווני (ב) כתב סופר ועד כשר איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין כתב חניכתו וחניכתה כשר: **גמ'** וליחוש דלמא הני תרי גיטי הוו ואיתרמי ליה זמן דקמא ועדים דבתרא וגזייה לזמן דבתרא ועדים דקמא א"ר אבא אמר רב כשיש ריוח מלמטה ודלמא זמן דבתרא מיגז גזייה כדא"ר אבא א"ר כשיש ריוח מלמטה

הכא

ודלמא בשמא דאבוה חתים. על השני ועל שניהם חתם: **צייר כוורא.** בחתימת ידו ולא היה כותב שמו: **חרותא.** ענף של דקל: **מכותא.** גם שפורשין עליו וילון של ספינה: **שכתבו.** כתב שלו: **וכי תימא כיון דמופלג.** חתימת עדיו שני שיטין מכתבו אותן שיטין שחתמו כאן הבאין מתחת הראשון שמות אבותיהן תו לא מיתכשר דתנן בגט פשוט הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול: **והאמר חזקיה.** התם: **מילאהו.** לאותו אויר בקרובים כשר דלא קפדינן אלא אאוירא ואל תתמה שהרי אויר פוסל בשלשה בסוכה סכך פסול פוסל בארבעה: **והתני זעירי.** בהנך תרי גיטי דמתני' שניהם כשרין: **ותנא דידן.** דפסל אחרון קסבר דלמא גונדלית חתום היוונים כלומר שלא כמנהגם אלא כדרך העברים חתמו: **כולהו אחד.** כולן על ראשון. כל שלא כמנהגן קרי גונדלית וראיתי בתשובת הגאונים אדם המשתמש ביד השמאלית קורין לו במקומנו גונדלית לפי שמשנה מסדר המשתמשין: **וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יווני גרסינן: דלמא גונדלית חתים.** בהני יוונים חיישינן דלמא גונדלית חתים חד מינייהו שמא יווני הראשון חתם כסדר העברי שחתם למעלה הימנו שמו תחילה ואח"כ שם אביו ונמצא שעל השני הוא חתום ועברי שני רואין שעל השני חתום ויון אחרון חתם כמנהגו ונמצא שלשה על השני ואין על הראשון אלא אחד או שמא יון ראשון כדרכו חתם ויון שני אחרון חתם גונדלית כמה שראה עברים חותמים ונמצאו שני היוונים ועברי ראשון חתומין על הראשון ואין על גט שני אלא אחד הלכך שניהם פסולין. הכל פותרין אותה בשיטה אחרת שכל העדים חתמו כל אחד שמו ושם אביו בשיטה אחת מתחת ראשון לשני כמו שפירשתי שני עדים עברים ושני עדים יוונים השנויים ראשונה במשנה ואי אפשר ליישבה כלל ומתניתין לא דייקא הכי דא"כ לא משכחת עברי חתום על השני ומתני' מיפלג פלגינהו עברי ויווני לזה ועברי ויווני לזה ובגמ' נמי פריך וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יווני אלמא כל כמה דלא אמרינן גונדלית חתים הויא תמיהה לידהו עברי ויווני על זה ועברי ויווני על זה: **מתני' בדף השני.** שאלו ברוחב המגילה שקורין בלשונו קולומי"ל: **מן הצד.** בגליון של ימין הגט או בגליון השמאלי: **או מאחוריו.** בגט פשוט שתקנו עדיו להיות בתוכו: **הקיף.** חיבר זה אצל זה כמו אין מקיפין שתי חביות (ביצה דף לב:): **שניהם פסולין.** שאין נקרית החתימה לא עם זה ולא עם זה: **סופו של זה בצד סופו של זה את שהעדים נקראין עמו.** שגג חתימת העדים כלפיו כדרך החותמין כשר: **ראשו של זה בצד סופו של זה את שהעדים נקרין בסופו.** שגג חתימה כלפי סופו ולא שרגלי חתימה כלפי ראשו: **וכך היו נקיי הדעת.** נוהגין שלשון קלה לא היו חותמין עד אלא פלוני בן פלוני: **חניכתו.** שם לווי של משפחה כולה: **גמ' וניחוש דלמא תרי גיטי הוו.** אשייר מקצת הגט וכתבו בדף השני קאי. דלמא תרי גיטין הוו שלמים והשמאלי נכתב בגובהה של מגילה יותר מן הימיני עד דיתרמו עדים דידיה כלומר גמרו של שני כנגד התחלתו של ראשון: **זמן דקמא.** היינו התחלתו ועדים דבתרא היינו סופו כלומר שיטות אחרונות שהעדים חתומין תחתיהן: **וגזייה לזמן דבתרא ועדים דקמא.** חתך סופו של ראשון שהיה שלו מפני תנאי שהיה בו וחתך ראשו של שני והשווהו לתחלתו של ראשון וכוון תחילת סופו של ראשון תיבה אצל תיבה של שיור השני ומגרשה בשני תנאי גיטין והעדים לא על שלו חתמו: **כשיש ריוח מלמטה.** גליון תחת הראשון דודאי לא נתחך ממנו כלום דלא נכתב בו יותר: **ודלמא זמן דבתרא מיגז גוייה.** שמא הגט שלו נמלך מלגמרו ולמעלה הימנו בלדו היה גט אחר כתוב וחתום וכשחזר ונמלך לגרשה חתך עליונו של שני וכוון תיבה אצל תיבה לגמור גט שלו:

כשיש

ודלמא בשמא דאבוה חתים. דיש לנו לתלות ולהכשיר כיון שחתם אביו תחת גט השני: **ודלמא** סימנא שוייה דהא רב צייר כו'. אע"ג דהתם בעו לאפקועי לשמייהו כדיסקי מעיקרא כדאמר בגט פשוט (ב"ב קסא:) ובהשולח (לעיל לו.) הכא יש להכשיר אע"ג דלא אפקע בשטר מעיקרא כיון ששמו חתום תחת גט הראשון: **דהא** תנן גט שכתבו עברית ועדיו יונית וכו'. אבל מגופיה דמתני' לא מייתי דקתני את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר ולא מפליג בין כתבו שוה לעדיו לאינו שוה דאיכא למיחש דכתבו שוה לעדיו איירי: **עד** אחד עברי ועד אחד יוני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין. פירש בקונטרס על כל גט חתום עברי ויווני ולפירושו נראה דגרסינן עד אחד עברי ועד אחד יווני באין מתחת זה לתחת זה ועד אחד עברי ואחד יווני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולים ובגמ' גרים וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יווני ועל אותן שמפרשים שמיירי שהעדים חותמים כדרכם כל חתימה בשיטה אחת הקשה בקונטרס א"כ לא משכחת עברי חתום על השני ומתני' פלגינהו עברי ויווני לזה ועברי ויווני לזה ועוד דבגמ' פריך וליתכשר האי בעברי ויווני והאי בעברי ויווני ור"ת מפרש שיש ליישב שכל חתימה מכוונת בשיטה אחת ולא גרסינן במתני' אלא עד אחד עברי ועד אחד יווני ועד אחד עברי ועד אחד יווני באין מתחת זה לתחת זה ולא גרסינן מתחת זה וכו' עד לסוף ובגמ' נמי לא גרסינן אלא ולתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני ותו לא והכי פירושו (א) לא מיבעיא אי לא חיישינן לגונדלית דאז יש להכשיר שניהם הראשון בשני עברים והשני בשני יוונים אלא אפילו חיישינן לגונדלית ואי אפשר להכשיר שניהם קמא מיהא ליתכשר בעד אחד עברי [כדרכו] ואחד יווני [גונדלית] והוה מצי למימר דקמא מיהא ליתכשר בכולהו דכולהו קיימי עליה אלא שלא הולך להכשיר הראשון אלא בעברי ויווני ומשני דתנא דידן דחייש לגונדלית פוסל שניהם דחייש דלמא חתמו תלתא אחד וחד אחד עברי הראשון אקמא ועברי השני ושני יוונים אשני וחתם עברי השני גונדלית או יווני הראשון חתם גונדלית אקמא עם שני עברים ויווני האחרון אשני: **חתמו** עדים בראש הדף. וא"ת אמאי איצטריך למתני סיפא הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה דשניהם פסולין היינו בראש הדף וי"ל דאיצטריך למיפסל גבו של עדים כנגד גבו של כתב למאי דמסקינן בגמ' דלא איירי ברמי כי עיברא דמהכא לא שמעינן אלא שרגלי חתימת עדים כנגד גג הכתב אע"פ דהא נמי שמעינן מסיפא איכא למימר דאיצטריך הך דהכא משום דהוה אמינא הך דשניהם פסולין היינו משום דכי היכי דלא קיימי אהאי לא קיימי נמי אהאי אבל הכא דאין כאן אלא גט א' א"כ ודאי קיימא עליה תימה זו וסיפא דסיפא דראשו של זה בצד סופו של זה איצטריך לאשמעינן דלא פסלי מטעם דכי היכי דלא קיימי אהאי לא קיימי אהאי ולרש"י דגרס מעיקרא סופו של זה בצד סופו של זה לא הוה צריך סיפא דסיפא אלא דכל גווני משמיענו ויש ספרים דלא גרסי לה ובגמ' נמי לא מייתי לה: **וניחוש** דלמא תרי גיטי הוו. ולעיל נמי חיישינן לגונדלית ופסיל אע"ג דלעיל תלינן להכשיר דפריך וליתכשר האי כו' התם משום דאיכא רגלים לדבר שחתם שם אביו תחת הגט השני אם כן עליו נמי חתם:

הכא

תוספות רי"ד

ומקשה וליתכשר האי בשני עדים יונים והאי בשני עדים עברים מי לא תנן גט שכתבו עברית ועדיו יונית כשר פי' גט שכתבו בלשון הקודש ועדיו היו ישראל יונים וחתמו תחתיו ב' יונים כשר והכא נמי ליתכשר גם השמאלי בשני עדים יונים ואע"ג דהתם דמכשר דחתמו היונים שמם ושם אבותם תחת הגט והכא האריכו חתימתן וכתבו שמם תחת השמאלי ושם אבותם תחת הימני מה בכך העיקר הוא שמם שהרי גם העברים כתבו שמם תחת הימני ושם אבותם תחת השמאלי וכמו שהימני כשר בשני עדים עברים כך יהא גט השמאלי כשר בשני עדים יונים ומהדר הא תני זעירי שניהם כשרין ותנא דידן דילמא גונדלית חתים וכולהו אחד הוא דחתימי פי' תנא דמתני' דפסל השמאלי משום דחייש דילמא שני עדים היונים לא חתמו כמנהג היוונים אלא היפך ממנהגם וכמנהג העברים חתמו שמקדימין לכתוב שמם ואח"כ שם אביהם וכשחתמו היוני דן בן נפתלי גד בן אשר י"ל דן וגד הם העדים ונפתלי ואשר הם האבות ונמצא שכל ד' העדים אינן חתומים אלא תחת הימני והשמאלי אין עליו עדים כלל ומשום זה הוא פסול. עד א' עברי וכו' שניהן פסולין פי' א' עברי וא' יוני נמשכת חתימתן מתחת הימני לשמאל דהיינו שמם תחת הימני ושם אבותם תחת השמאלי ועוד ב' אחרים נמשכת חתימתן מתחת השמאלי לתחת הימני א' עברי וא' יוני שחתם בשטר ראשונה ראובן בן יעקב וכתב ראובן תחת הימני בן יעקב תחת השמאלי וכן נפתלי בן דן שהיה יוני והוא חתום דן בן נפתלי שמקדים שם אביו לשמו נכתב בשיטה שניה דן בן נפתלי תחת השמאלית ובשיטה שלישית תחת הימני שמעון בן יעקב שמו תחת הימני ושם אביו תחת השמאלית ובשיטה הרביעית חתם יוסף בן שמעון שהוא עברי וכתב יוסף בסוף השיטה תחת גט השמאלית ובן שמעון כתב בסוף שטה החמישית תחת גט הימני (ואשר תחת השמאלית שנמצא שמו ושם אביו תחת הימני) ואשר בן גד יוני שהוא חתום גד בן אשר כתב בשיטה הששית גד בן תחת הימני ואשר תחת השמאלית שנמצא שמו תחת השמאלית ושם אביו תחת הימני ופוסל התנא את

מסורת הש"ס

א) ב"ב קסא: לעיל לו., ב) ב"ב קסב., ג) [ע' בערוך ערך גנדל האריך בפירוש הזה], ד) פי' או מן הצד, ה) גי' ירושלמי ורי"ף מלמטה, ו) לעיל יט., ז) לעיל סו: עא: פו., ח) ב"ב קסא., ט) [עי' תוס' לקמן פח. ד"ה וכן וע"ע תוס' לעיל לד: ד"ה והוא], י) [ב"ב דף קסב.], כ) פי' דסייט שורה אחרונה, ל) עיין לעיל במשנה, מ) עיין רש"י.

◆

לעזי רש"י

קולומי"ל. עמודה, טור.

◆

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

◆

תוספות רי"ד (המשך)

שתיהן. ומקשה וליתכשר האי בעד א' עברי ועד א' יוני והאי בעד א' עברי ועד א' יוני דתנן עד א' עברי ועד א' יוני כשר. ומהדר הא תני זעירי שניהן כשרים ותנא דידן דילמא גונדלית חתם חד מינייהו ולא ידעי הי ניהו והוו להו להו תלת אחד וחד אחד הילכך שניהן פסולין פי' התם דמכשיר עד א' יוני משום שחתם בין שמו בין שם אביו תחת הגט אבל הכא שנמשכת חתימתן מגט זה לגט זה י"ל שמא א' מהן חתם גונדלית פי' הפך ושינוי מנהגם וחתם כמנהג העברים והילכך היוני הראשון שחתם דן בן נפתלי שמא כמנהג העברים חתם שקידם שם העד לשם אביו ודן הוא העד ועל השני הוא חתום ולא על הראשון ואין בראשון אלא עד א' והוא ראובן בן יעקב והשני שהוא השמאל מעיד דן בן נפתלי ויוסף בן שמעון וגד בן אשר שהוא יוני שחתם כמנהגו. אי נמי יש לומר דן בן נפתלי שהוא יוני הראשון חתם כמנהגו ויש על הגט הימני אחד עברי ואחד יוני וגם היווני השני דהיינו גד בן אשר יש לומר כי חתם גונדלית חתם והקדים שמו לשם אביו ועל הימני מעיד ואין לשמאלי כ"א עד אחד עברי בלבד משום הכי שניהן פסולין. גונדלית נקראת יד השמאלית ומשום זה כל המשנה מנהגו יקרא גונדלית כאדם שמשנה מנהגו ועושה מלאכתו בידו השמאלית: מתני' שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר כתבו העדים בראש הדף מן הצד או מאחוריו בגט פשוט פסול הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים מלמטה את שהעדים נקראים בסופו כשר. גט שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברית עד א' עברי ועד א' יוני עד א' יוני ועד א' עברי כשר כתב סופר ועד כשר איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן פלוני ולא כתב עד כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין כתב חניכתו וחניכתה כשר פי' חלק הגט לשני דפים לרוחב המגילה והשלים הדף הימני ולא הספיק לכתוב בו כל הגט וכתב מקצתו הנשאר בדף השני השמאלי וחתמו העדים מלמטה כשר ולא אמרינן שאין העדים מעידין אלא על מה שכתוב בדף זה שחתמו תחתיו אלא על כל הגט מעידים כתבו העדים בראש הדף ואח"כ כתבו הגט תחת חתימת העדים פסול שדרך העדים לחתום למטה ומעידין על מה שכתוב למעלה וסתם מתניתין ר' מאיר הוא דאמר עדי חתימה כרתי. או שחתמו העדים מן הצד של גט או בצד שמאל או שחתמו מאחריו של גט והיה גט פשוט פסול דמקושר חותמין העדים מאחוריו על הקשרים